

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2021 - 2024

Talousvaliokunta 24.4.2020

Elina Pylkkänen

Palkansaajien tutkimuslaitos

Poikkeusolo koronavirustilanteen vuoksi

- Talouspolitiikan avulla lievennetään tuotantoon ja kysyntään kohdistuvia epäsuotuisia vaikutuksia
- Eniten kärsiviä aloja tuetaan täsmätoimin
- Automaattiset vakauttajat lievittävät kotitalouksien ahdinkoa
- Toukokuussa 3. LTA: kohdennettuja, nopeavaikutteisia ja määräaikaaisia toimenpiteitä
- Rakenteelliset toimet, joilla Suomi palautetaan kriisin jälkeen kestävän kasvun, korkean työllisyyden ja kestävän julkisen talouden uralle
- Ho:n toimenpiteitä tarkastellaan uudelleen, mikäli niiden toteuttaminen vaarantaa julkiselle taloudelle asetettujen tavoitteiden saavuttamisen

Finanssipolitiikan linja: Julkisten menojen merkittävä kasvattaminen

- Terveystenhoito (kunnat)
 - Yritystuet ja takaukset
 - Verokevennykset ja lykkäykset
 - Työttömyysturvan laajentaminen yrittäjille
 - Työeläkemaksujen alentaminen 5 – 12 / 2020 (EMU-puskuria hyödyntäen)
- > JTS:ssä ei aseteta julkisyhteisöjen monivuotisia tavoitteita, koska tilanne ei ole vielä selvillä

Poikkeuksellisen suhdannetilanteen kriteerit täyttyvät

- Suomen Pankin ja taloudellisten tutkimuslaitosten tilannearvion pohjalta
- Kertaluonteisten menojen lisääminen enint. 1 mrd. eurolla (0,5 mrd. €/vuosi)
- Valtiontalouden menokehys ei kuitenkaan rajoita kohdennettuja ja väliaikaisia toimenpiteitä vuonna 2020 (valmiuslain voimassa ollessa), näiden voidaan tulkita olevan hätäapua ei elvytystä
- Elvytys on tehtävä kriisin väistyttyä
- Velkasuhteen rajoitusten pro-aktiivinen lieventäminen EU-tasolla

PT:n ENNUSTE KYSYNNÄN JA TARJONNAN TASE

	2019 Mrd. €	2019 Määrän muutos prosentteina (%)	2020e	2021e
Bruttokansantuote	240.1	1.0	-5.0	4.5
Tuonti	94.8	2.2	-10.0	5.0
Kokonaistarjonta	334.9	1.3	-6.5	4.6
Vienti	96.0	7.2	-15.0	10.0
Kulutus	181.7	0.9	-1.9	2.0
yksityinen	126.3	1.0	-5.0	3.0
julkinen	55.5	0.9	5.0	0.0
Investoinnit	56.8	-0.8	-5.0	4.0
yksityiset	46.8	-1.0	-6.6	4.4
julkiset	10.1	0.3	2.5	2.4
Kokonaiskysyntä	334.9	1.3	-6.5	4.6

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

NYKYINEN EU:N TALOUDEN OHJAUSJÄRJESTELMÄ HIDASTAISII KRIISIN JÄLKEISTÄ TALOUSKASVUA

- Vuoden 2009 finanssikriisin jälkeen
 - EU:ssa julkista velkaa yritettiin supistaa, Yhdysvalloissa elvytettiin
 - Kriisin jälkeinen talouskasvu jäi EU:ssa heikoksi Yhdysvaltoihin verrattuna
- Nyt sama kehitys uhkaa toistua!
- Koronakriisi saattaa muuttaa euroalueen talouspoliittisen koordinaation luonnetta pysyvästi
 - ”Koronabondit”?

KORONAKRIISI JA MAAILMANTALOUS

- Epidemian huippu on eri aikaan eri maissa
 - Kiinassa ja Italiassa suurimmat vaikutukset ensimmäisellä, muualla toisella vuosineljänneksellä
- Epidemia vaikuttaa:
 - enemmän yksityiseen kuin julkiseen kulutukseen
 - yksityiseen palvelusektoriin enemmän kuin teollisuuteen
- Elvytystoimet estävät syvän laman
- Öljyn hinnan romahdus loiventaa euroalueen laskukierrettä, mutta pahentaa taantumaa Yhdysvalloissa

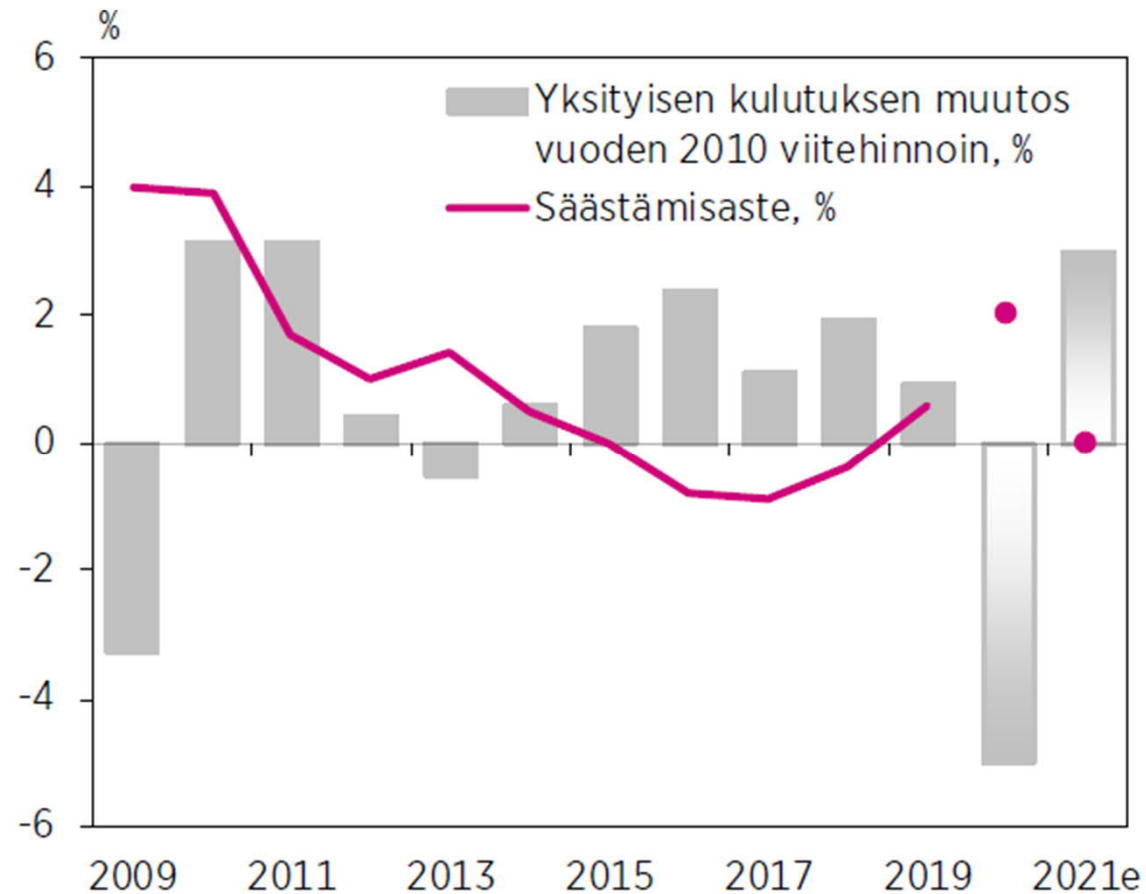
KOTITALOUDET JA INFLAATIO

- Yksityinen kulutus romahtaa alkuvuodesta
 - Liikkumis- ja kokoontumisrajoitukset estävät monien palvelujen käytön
 - Eniten rajoitetut (ravintolat, kulttuuri...) ovat n. 20 % yksityisestä kulutuksesta!
 - Työttömyys ja lomautukset supistavat käytettävissä olevia tuloja
 - Epävarmuus lisää säästämisastetta
- Inflaatio jää maltilliseksi, deflaatoriski on olemassa
 - Työvoiman kysynnän lasku
 - Raaka-aineiden halpeneminen

YKSITYISEN KULUTUKSEN RAKENNE (2019) KHI:N MUKAAN

	Osuus
01 ELINTARVIKKEET JA ALKOHOLITTOMAT JUOMAT	13.00 %
02 ALKOHOLIJUOMAT, TUPAKKA	5.00 %
03 VAATETUS JA JALKINEET	5.00 %
04 ASUMINEN, VESI, SÄHKÖ, KAASU JA MUUT POLTTOAINEET	24.00 %
05 KALUSTEET, KOTITALOUSHONEET JA YLEINEN KODINHOITO	5.00 %
06 TERVEYS	5.00 %
07 LIIKENNE	14.00 %
08 VIESTINTÄ	2.00 %
09 KULTTUURI JA VAPAA-AIKA	11.00 %
10 KOULUTUS	0.00 %
11 RAVINTOLAT JA HOTELLIT	8.00 %
12 MUUT TAVARAT JA PALVELUT	8.00 %

YKSITYISET KULUTUSMENOT JA SÄÄSTÄMISASTE 2009–2021

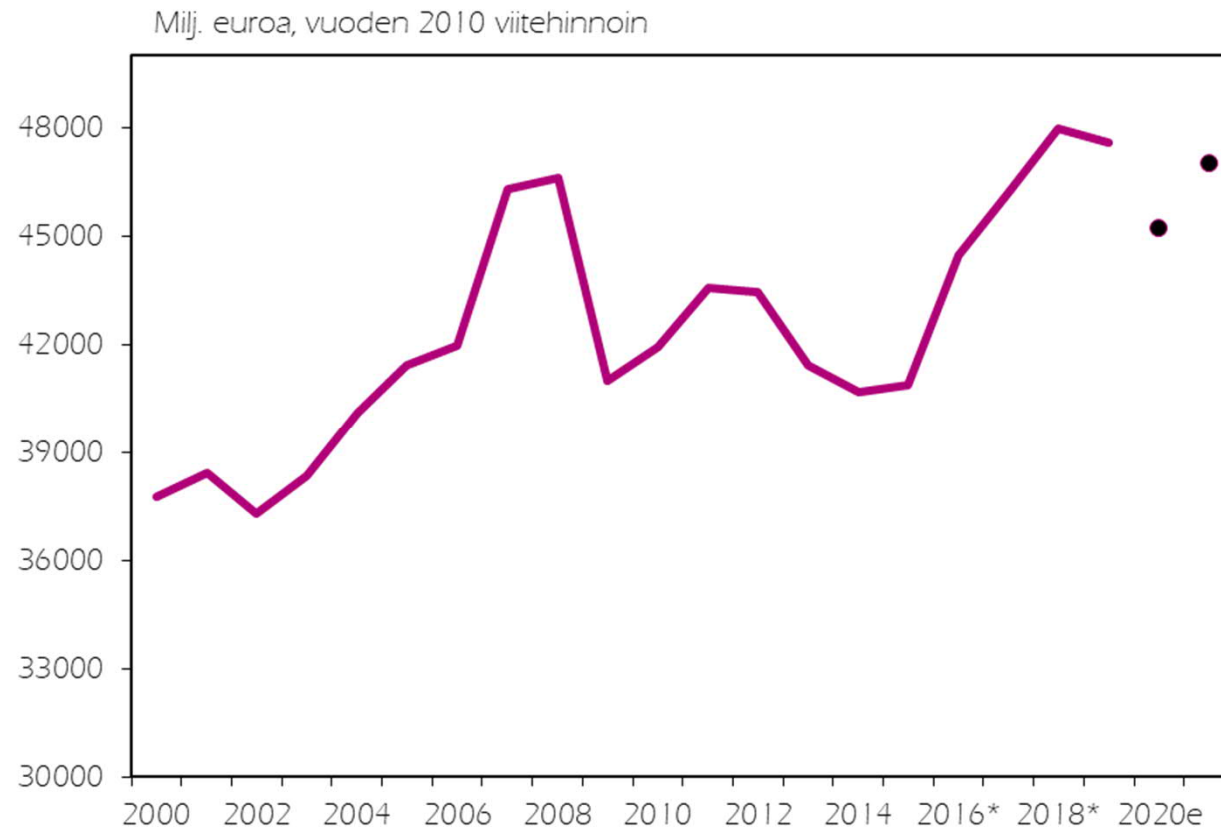

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

INVESTOINNIT

- Rakentaminen olisi tänä vuonna supistunut myös ilman koronakriisiä
- Nyt rakentamista vähentää myös
 - Ulkomaisen työvoiman liikkuvuuden rajoitukset
 - Hankkeiden viivästyttäminen kassavarojen puutteessa
- Kone- ja laiteinvestointeja viivästytetään supistuvan viennin ja epävarmuuden vuoksi
- T&K -investoinnit supistuvat maltillisemmin kuin muut investointierät
- Jos kriisi jää lyhyeksi, investoinnit kääntyvät ensi vuonna kasvuun
- Julkisen sektorin rakennushankkeet olisi käynnistettävä nyt suhdanteen tasaamiseksi

INVESTOINNIT 2000–2021

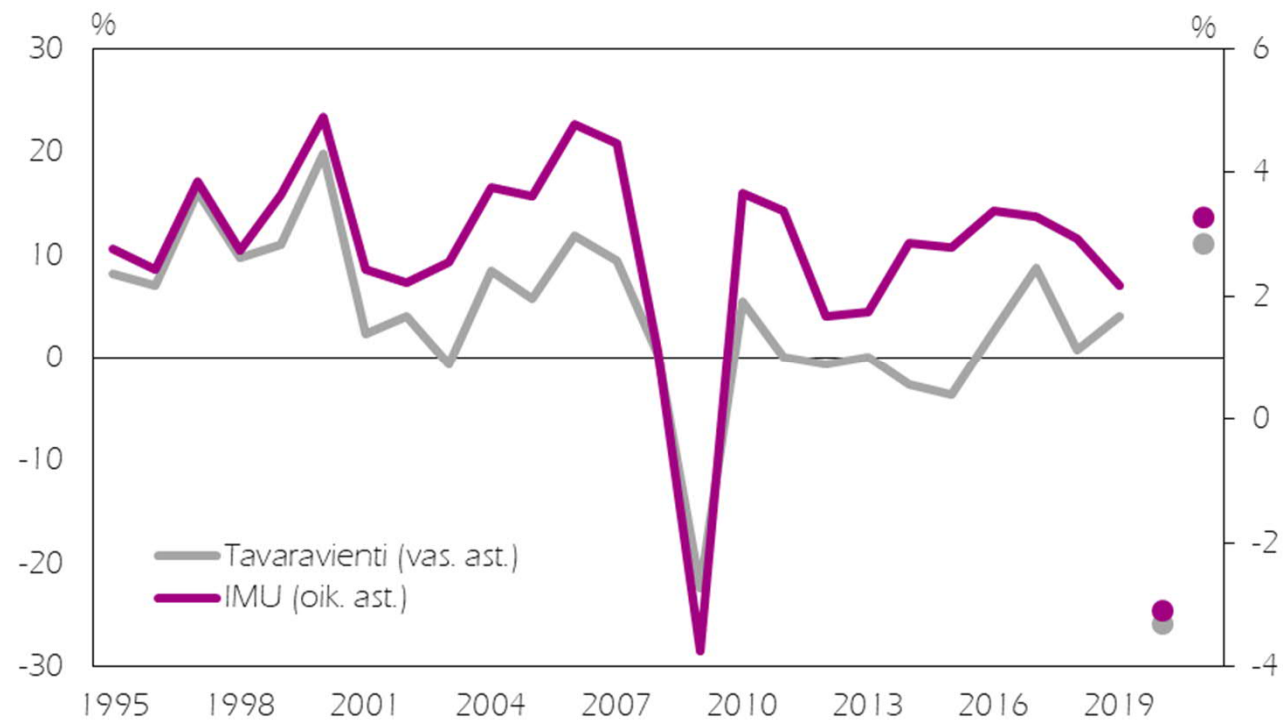

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

VIENTI JA TUONTI

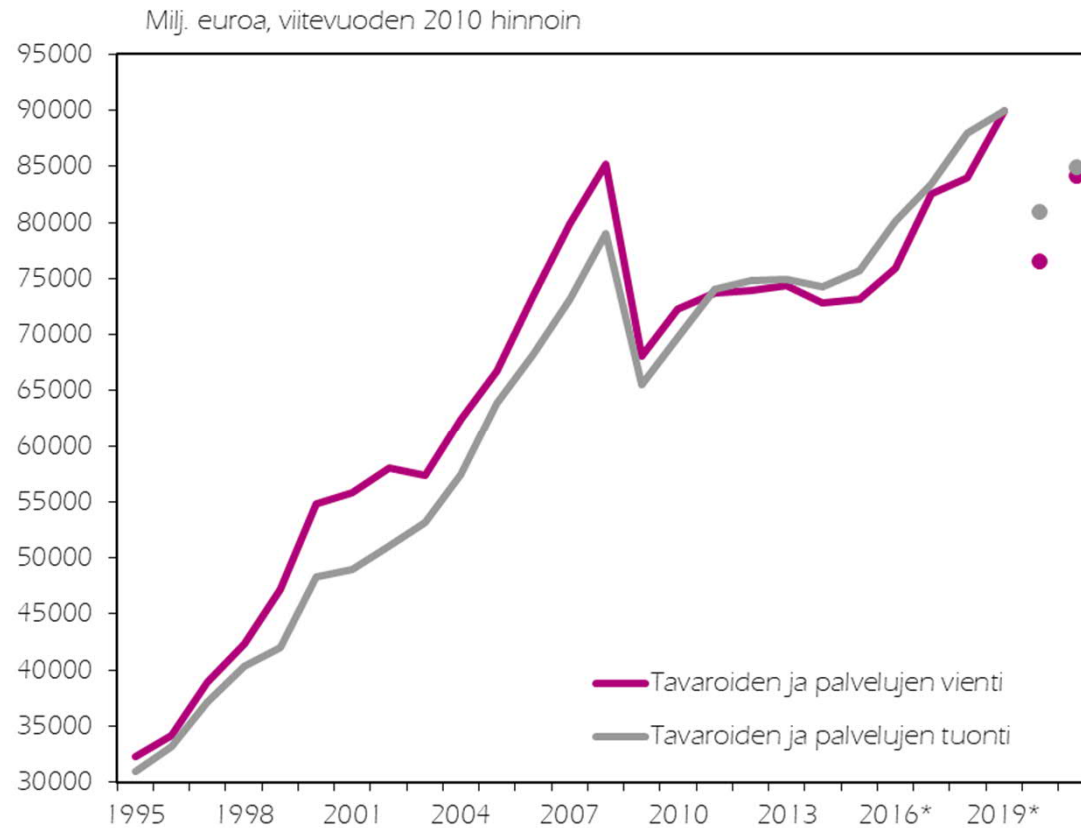
- Vientimaiden talouskasvu (PT:n IMU-muuttuja) korreloi tavaraviennin kanssa
- Eroja finanssikriisin tilanteeseen:
 - Välituotteiden puute supistaa vientiä
 - BKT:n lasku vientimaissa on painottunut kotimaisiin palveluihin
- Tavaraviennin romahdus 2020, kasvua 2021
- Palveluvienti reagoi suhdannevaihteluihin heikosti
 - Matkailuvienti romahtaa, muu palveluvienti ei
- Myös tuonti supistuu 2020 voimakkaasti, kasvaa 2021

IMU-MUUTTUJA JA TAVARAVIENTI 1995–2021

Lähde: Eurostat, Tilastokeskus, PT

TAVAROIDEN JA PALVELUIDEN VIENTI JA TUONTI 1995–2021

Lähde: Tilastokeskus

JULKINEN TALOUS

- Valtio velkaantuu nopeaan tahtiin
 - Kulutusverojen tuotto alenee
 - Valtio turvaa kuntien sairaanhoitopalvelut
 - Työttömyysturvan rahoitus
- Kuntatalous saa elvytystä
 - Terveys- ja huoltomenot kasvavat
 - Kuntien yhteisövero-osuutta nostetaan
 - Kuntien valtionosuuksien lisäys
- Sosiaalivakuutusrahastojen puskureita käytetään nyt

TYÖLLISYYS JA TYÖTTÖMYYS

- Nyt tapahtunut työllisyyden romahdus on vailla vertaansa
 - Kansainvälisten tuotantoketjujen katkeaminen
 - Kriisi painottuu työvoimavaltaisiin aloihin
- Jos rajoitukset puretaan kesällä ja yritykset pidetään pystyssä kriisirahoituksella, yritysten konkurssiaalto ja suurtyöttömyys voidaan vielä välttää
- **Tarvitaan "Plan B"**
 - Myös pitkittyneeseen suurtyöttömyyteen tulee ryhtyä varautumaan viipymättä

TYÖMARKKINATILANNE MUUTTUNUT NOPEASTI

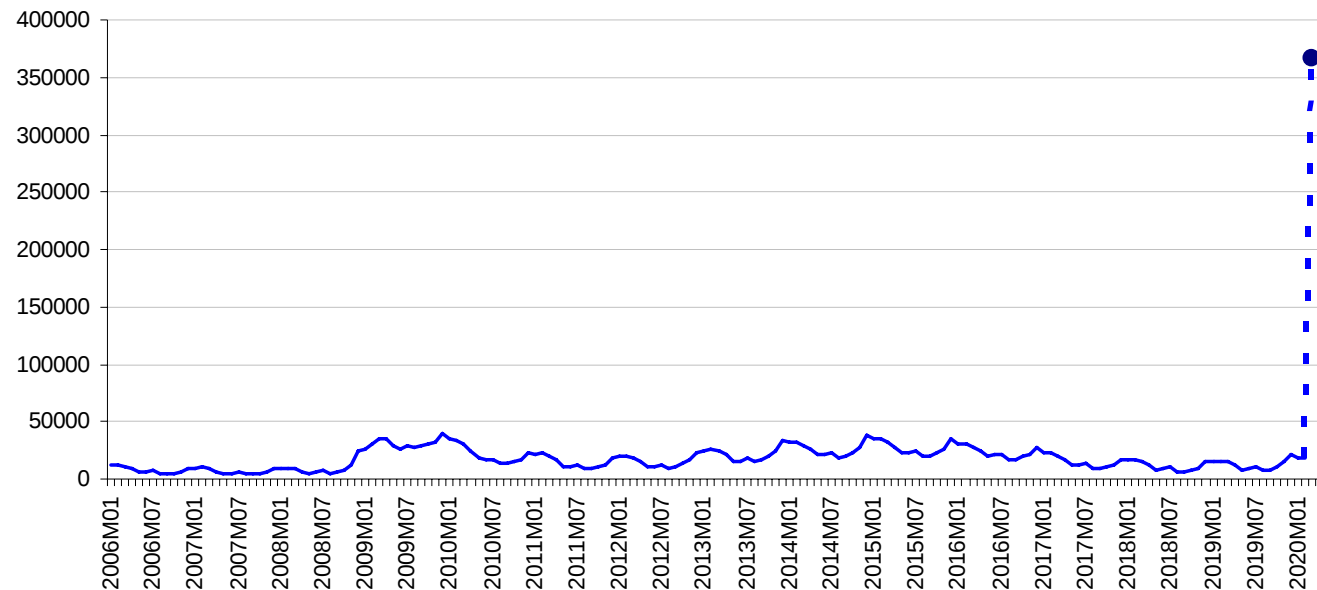
- Koronaviruspandemia on ennätyksellisen lyhyen ajan kuluessa pysäyttänyt suuren osan Suomen taloudesta. Pudotus tuotannossa on syvä.
- Koronapandemia iskenyt nyt talouteen rajummin ja nopeammin kuin 1990-luvun lama ja 2000-luvun finanssikriisi
- Lomautusuhan alla olevien työtekijöiden määrä on jyrkässä kasvussa, ja myös työttömien määrä on heti alkanut kasvaa. Jo aiemmin tiedossa olleet heikot luvut näyttävät vanhentuvan nyt kovin nopeasti.

SUOMALAINEN LOMAUTUSJÄRJESTELMÄ

- Mahdollistaa yrityksille työnteon ja palkanmaksun osittaisen tai täydellisen keskeyttämisen toistaiseksi tai määräajaksi.
- Lomautuksen ajalta työntekijä voi hakea työttömyysturvaa, mutta työsuhde säilyy kuitenkin voimassa lomautuksen aikana.
- Lomautus on ollut joustava keino yrityksille keskeyttää palkanmaksu ja pitää kiinni osaavasta työvoimasta tilanteessa, jossa kysynnän väheneminen arvioidaan tilapäiseksi.
- Myös aiempien talouskriisien aikana kokoaikaiset lomautukset tai työajan lyhentäminen ovat olleet keino vähentää irtisanomisia Suomessa.

Vaikutukset työmarkkinoilla ovat ensi vaiheessa näkyneet ja näkymässä **eritoten lomautusten kasvuna**, vaikka myös irtisanomiset ovat kasvussa: **lomautusuhan alla olevien työntekijöiden määrä jo 366 608 (6.4.)**

Kuvio. Lomautettujen määrä 2006m1-2020m2 ja 6.4. lomautusuhan alla olevien työntekijöiden määrä

Lähde: TEM:n työnvälitystilasto & www.tem.fi. Kuvion aineistossa lomautetuissa eivät näy ryhmälomautetut ennen vuoden 2013 heinäkuuta. Tästä eteenpäin kaikki lomautetut ovat mukana.

Mille aloille kriisi alkuvaiheessa iskenyt voimakkaimmin?

- Koronaviruspandemian rajoitustoimien ja yhteiskunnan sulkeutumisen vuoksi kassavirta on täysin pysähtynyt monissa yrityksissä.
- Kriisi on iskenyt alkuvaiheessa voimakkaimmin työvoimavaltaisiin yksityisiin palveluihin kuten matkailu- ja virkistysalaan, hotelli- ja ravintola-alaan ja kulttuurialaan, jotka ovat nyt sankoin joukoin lomauttamassa työntekijöitä. Naisvaltaiset alat kärsivät miesvaltaisia enemmän.
- Palveluihin myös kuuluvalta kaupan alalta on myös alkanut tulla ilmoituksia kauppojen väliaikaisista sulkemisista ja työntekijöiden lomautuksista (7.3. tieto Stockmannin hakeutumisesta yrityssaneeraukseen)
- Työttömyys kohdistuu kaikkiin tuloluokkiin tasaisemmin kuin tyypillisessä taantumassa

TYÖTTÖMYYS JA LOMAUTUKSET MYÖS MUILLA ALOILLA

- Kunta-alalla pandemia on lisännyt lomautustarvetta johtuen töiden vähentymisestä eritoten päiväkotien ja oppilaitosten sulkemisten yhteydessä, mutta myös johtuen siitä, että pandemia pahentaa monien kuntien taloudellista tilannetta
- Teollisuuden puolelta - mm. metsäyhtiö UPM, teräsyhtiö SSAB, nostolaitteita valmistava Konecranes ja metsäkoneyhtiö Ponsse ovat ilmoittaneet yt-neuvotteluista johtuen koronaviruspandemiasta
- Pandemian myötä tuotteiden kysyntä ja sitä kautta työvoiman tarve on myös kasvanut joillakin aloilla. Esimerkiksi terveysteknologian ja muiden lääkinällisten laitteiden ja välineiden kysyntä & käsien desinfiointiin tarkoitettujen tuotteiden kysyntä on ollut kovassa kasvussa ja lisännyt työvoiman tarvetta näitä valmistavissa yrityksissä. Myös terveydenhuollon ammattilaisia tarvitaan lisää pandemian takia.

Julkisen vallat toimet konkurssiaallon estämiseksi ja työttömyyden voimakkaan kasvun estämiseksi tässä tilanteessa ovat ensiarvoisen tärkeitä

- Pandemiakriisin työmarkkinavaikutusten kannalta oleellista on se, kuinka syvä ja pitkäkestoinen talouden supistuminen on ja kuinka paljon kriisi kaataa yrityksiä ja ihmisiä menettää työpaikkansa.
- Joka tapauksessa kyse on erittäin huomattavasta negatiivisesta vaikutuksesta.
- Julkisen vallat toimet konkurssiaallon estämiseksi ja työttömyyden voimakkaan kasvun estämiseksi tässä tilanteessa ovat siksi ensiarvoisen tärkeitä.
- Työ- ja elinkeinoministeriön tilastoimassa työttömien työnhakijoiden määrässä tullaan näkemään jo pelkästään lomautusten vuoksi huima kasvu, koska saadakseensa työttömyyskorvausta lomautettujen tulee ilmoittautua työttömiksi työnhakijoiksi heti lomautuksen alussa.
- Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen luvuissa lomautettujen määrä ei välttämättä näy lyhyellä aikavälillä täydellä painolla, koska ne lomautetut, joiden lomautus on määräaikainen ja kestää korkeintaan kolme kuukautta, luokitellaan työllisiksi.